Sanskrit Amod Std 10 Digest Chapter 14 प्रतिपदं संस्कृतम् Textbook Questions and Answers

भाषाभ्यास:

1. पूर्णवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न अ.
महोदया किं कार्यं करोति ?
उत्तरम् :
महोदया व्यवस्थापनप्रशिक्षिकारूपेण कार्य करोति।

प्रश्न आ.
केन माध्यमेन विषयप्रवेशः सुगमः भवति ?
उत्तरम् :
'संस्कृतकाव्यमाध्यमेन विषयप्रवेश: सुगमः भवति।

प्रश्न इ.
व्याकरणशास्त्रविषयकग्रन्थस्य नाम किम् ?
उत्तरम् :
व्याकरणशास्त्रविषयकग्रन्थस्य नाम अष्टाध्यायी इति ।

प्रश्न ई.
समीरः किम् अधिकृत्य संशोधनं करोति ?
उत्तरम् :
समीरः संस्कृतव्याकरणं सङ्गणकशास्त्रं च अधिकृत्य संशोधनं करोति।

प्रश्न उ.
प्रसादस्य संशोधनक्षेत्रं किम् ?
उत्तरम् :
प्रसादस्य संशोधनक्षेत्रं प्राचीनभारतीयरसायनशास्त्रम् इति अस्ति ।

प्रश्न ऊ.
तनुजायाः व्यवसायः कः ?
उत्तरम् :
तनुजाया: व्यवसाय: पार्शनिवेदनम् इति।

प्रश्न ए.
शब्दोच्चारणस्य अभ्यास: केन भवति ?
उत्तरम् :
शब्दोच्चारणस्य अभ्यासः संस्कृतश्लोकादीनां पठनेन भवति।

2. माध्यमभाषया उत्तरत ।

प्रश्न अ.
संस्कृताध्ययनम् अन्यक्षेत्रेषु कथम् उपयुक्तम् ?
उत्तरम् :

AllGuideSite :

Digvijay

Arjun

'प्रतिपदं संस्कृतम्' हा सार्वजनिक ठिकाणी घडलेला एक संवाद असून संस्कृतभाषा ही केवळ घोकंपट्टी करून केवळ परीक्षेत जास्त गुण मिळवण्याचे साधन नसून यशस्वी आयुष्यासाठी पदोपदी आपल्याला सहकार्य व मार्गदर्शन करते.

लोकांचा संस्कृतभाषेबद्दलचा दृष्टिकोन दिवसागणिक बदलतो आहे. ही भाषा केवळ पूजाअर्चाविधीमंत्रांपुरती मर्यादित नसून ती ज्ञानभाषा आहे, हा विश्वास सर्वत्र ठाम होत आहे. संस्कृतभाषेचे ज्ञान असल्यास विविध क्षेत्रातील लोकांना त्या त्या क्षेत्रांसंबंधीची अधिक माहिती प्राचीन ग्रंथांमधून प्राप्त करणे शक्य होते आपल्या पाठ्यपुस्तकाचे मुखपृष्ठ हाच विचार अत्यंत सुंदर पद्धतीने उद्धृत करते.

संस्कृतातील सुभाषिते हय एक अनमोल खजिना आहे. तो आपल्याला आयुष्याच्या मूल तत्त्वांचे ज्ञान देतो व मार्गदर्शक ठरतो. आय.आय.टी. येथे संस्कृत भाषेचा संगणकीय भाषा (computer language) विकसित करण्यास कसा उपयोग करता येईल, यावर संशोधन सुरु आहे.

पाणिनि यांचा अष्टाध्यायी हा व्याकरणग्रंथ तेथे अत्यंत उपयुक्त ठरतो आहे. भारतीय प्रादेशिक भाषांचा उगमस्रोत संस्कृतच असल्यामुळे त्या भाषांचे विश्लेषण करण्यासाठी संस्कृत भाषेचे ज्ञान उपयुक्त ठरते. संस्कृत भाषेच्या पठणामुळे शब्दोच्चार स्पष्ट होतात. यांचा शिक्षक, अभिनेता, निवेदक यांना मोठा फायदा होतो.

दूरचित्रवाणीवरील ऐतिहासिक कार्यक्रम किंवा सिनेमांच्या कथेसंबंधी संशोधन करण्यासाठी संस्कृततज्ज्ञांची विशेष नियुक्ती केली जाते. वैद्यकीय क्षेत्रातील व्यक्तींसाठी सुश्रुतसंहिता, त्याचप्रमाणे वास्तुविशारदांसाठी मयमतम्, अभिनेते, नर्तकांसाठी नाट्यशास्त्रम्, कायदा व सुव्यवस्था टिकवण्यासाठी अर्थशास्त्र, हे सारे प्राचीन ग्रंथ अत्यंत उपयुक्त ठरतात.

अशाप्रकारे, संस्कृतचे ज्ञान आपल्यासमोर ज्ञानाचा खजिना खुला करते, जो आपल्याला आपापल्या व्यावसायिक क्षेत्रात तसेच दैनंदिन आयुष्यात उपयुक्त ठरते.

'प्रतिपदं संस्कृतम्' is a dialogue in a public place. It subtly brings out that Sanskrit language is not just worth mugging up to get maximum marks in the examinations but also helps and guides us at every step of our life.

People's perception about our Sanskrit language is changing day-by-day. They have started believing that it is not just a language of rituals but it is also ज्ञानभाषा, the language that bestows knowledge.

Knowledge of Sanskrit helps people from various fields to acquire knowledge about there field on which sanskrit treatises are available in ancient times. The cover pages of our text book portray the same very well.

The g as in Sanskrit enlighten us and display the path to success. They teach us basic principles of life. There is a research going on in IIT to develop computer language with the help of Sanskrit. पाणिनि' अष्टाध्यायी is very useful for them.

As Sanskrit is the mother of all Indian regional languages, it's knowledge helps us in analysing those regional languages too. Due to Sanskrit recitation, pronunciation of words becomes clear, which helps teachers, actors, anchors etc.

in there profession for historical TV shows or cinemas, Sanskrit experts are required to research for their stories. People from medical field can always be benefitted by studying सुश्रुतसंहिता, the ancient medical treatise. Likewise, मयमतम् for architects, नाट्यशास्त्रम् for actors and performers, अर्थशास्त्रम् for law and order, prove to be the guiding stars.

Thus, knowledge of Sanskrit leads to the treasure of knowledge, that can be helpful in any other profession as well as in day-to-day life.

3. प्रश्ननिर्माणं कुरुत।

प्रश्न अ.
श्लोकेषु व्यवस्थापनशास्त्रस्य मूलतत्त्वानि निर्दिष्टानि ।
उत्तरम् :
केषु व्यवस्थापनशास्त्रस्य मूलतत्त्वानि निर्दिष्टानि?

प्रश्न आ.
पदवी मया प्राप्ता ।
उत्तरम् :
पदवी केन प्राप्ता?

प्रश्न इ.
प्रसादेन संस्कृतस्य अध्ययनं शालायां कृतम् ।
उत्तरम् :
प्रसादेन संस्कृतस्य अध्ययनं कुत्र कृतम्?

प्रश्न ई.
समीरः परिषदि निमन्त्रितः ।
उत्तरम् :
समीरः कुत्र निमन्त्रित:?

प्रश्न उ.
संस्कृताध्ययनं कलाशाखायाः छात्रा: कुर्वन्ति ।
उत्तरम् :
संस्कृताध्ययनं कस्याः शाखाया: छात्रा: कुर्वन्ति?

4. समानार्थकशब्दं मेलयत ।

प्रश्न अ.
संशोधनम्, अवगतम्, सुगमः, भाषा
उत्तरम् :

- संशोधनम् - अनुसन्धानम्।
- अवगतम् - ज्ञातम्।
- सुगमः . सुलभः, सरलः।
- भाषा - वाणी, वाकू, भारती।

प्रश्न आ.
ज्ञातम्, सुलभः, अनुसन्धानम्, भारती

5. विरुद्धार्थकशब्दान् लिखत ।

प्रश्न 1.
विरुद्धार्थकशब्दान् लिखत ।
मित्राणि, उत्सुकाः, विदेशः
उत्तरम् :

- मित्राणि × शत्रवः, अरयः।
- उत्सुकाः × अनुत्सुकाः ।

AllGuideSite :

Digvijay

Arjun

- विदेशः × स्वदेशः।

6. सन्धिविग्रहं कुरुत ।

प्रश्न अ.
जनैरपि
उत्तरम् :
जनैरपि - जनै: + अपि।

प्रश्न आ.
अधुनैव
उत्तरम् :
अधुनैव . अधुना + एव।

प्रश्न इ.
सर्वेऽपि
उत्तरम् :
सर्वेऽपि - संस्कृतम् + अपि।

प्रश्न ई.
विदेशेष्वपि
उत्तरम् :
विदेशेष्वपि - विदेशेषु + अपि।

प्रश्न उ.
कस्मिन्नपि
उत्तरम् :
कस्मिन्नपि - कस्मिन् + अपि।

7. मेलनं कुरुत।

प्रश्न 1.
मेलनं कुरुत।

विशेषणम्	विशेष्यम्
बहवः	ग्रन्थान्
सुगमः	जनाः
एका	ज्ञानम्
शास्त्रविषयकान्	अभ्यास:
साहाय्यकरम्	महिला
उत्तमः	विषयप्रवेश:
उत्सुकाः	श्लोकाः

उत्तरम् :

AllGuideSite :

Digvijay

Arjun

विशेषणम्	विशेष्यम्
बहवः	श्लोकाः
सुगमः	विषयप्रवेश:
एका	महिला
शास्त्रविषयकान्	ग्रन्थान्
साहाय्यकरम्	ज्ञानम्
उत्तमः	अभ्यास:
उत्सुकाः	जनाः

8. सूचनानुसारं कृती: कुरुत ।

प्रश्न अ.
अहं वाणिज्यशाखाया: स्नातकः । (बहुवचने परिवर्तयत ।)
उत्तरम् :
वयं वाणिज्यशाखायाः सातकाः।

प्रश्न आ.
अहम् अध्ययने यत्नं करोमि । (वाक्यं विधिलिङ्लकारे परिवर्तयत ।)
उत्तरम् :
अहम् अध्ययने यत्नं कुर्याम् ।

प्रश्न इ.
सः महोदयम् उपगम्य वदति । (पूर्वकालवाचकं निष्कास्य वाक्यं लिखत ।)
उत्तरम् :
सः महोदयम् उपगच्छति वदति च।

प्रश्न ई.
अपि भवती संस्कृतं पाठयति? ('भवती' स्थाने 'त्वं' योजयत ।)
उत्तरम् :
अपि त्वं संस्कृतं पाठयसि?

प्रश्न उ.
पदवी अपि प्राप्ता मया । (प्रयोगपरिवर्तनं कुरुत ।)
उत्तरम् :
पदवीमपि प्राप्तवान् अहम्।

प्रश्न ए.
छात्राः संस्कृतमपि पठितुं शक्नुवन्ति । (एकवचने परिवर्तयत ।)
उत्तरम् :
छात्र: संस्कृतमपि पठितुं शक्नोति।

प्रश्न ऐ.
वयं कार्यरता: स्याम । (लोट् लकारे परिवर्तयत ।)

AllGuideSite :

Digvijay

Arjun

उत्तरम् :

वयं कार्यरता: असाम।

9. धातुसाधित-विशेषण-तालिकां पूरयत ।

प्रश्न 1.

धातुसाधित-विशेषण-तालिकां पूरयत ।

धातु:	क्त	क्तवतु	कृत्या:	शतृ/शानच्
प्रच्छ्–पृच्छ् (६ प.प.)	_____	पृष्टवान्	_____	पृच्छन्
रम् (१ आ.प.)	रत:	_____	रन्तव्य:	_____
कृ (८ उ.प.)	_____	_____	कार्य:	कुर्वाण:

धातु:	क्त	क्तवतु	कृत्या:	शतृ/शानच्
आ+रुह्–रोह् (१ प.प.)	_____	आरूढवान्	_____	आरोहन्
लिख् (६ प.प.)	लिखित:	_____	लेखितव्य:	_____
सेव् (१ आ.प.)	सेवित:	सेवितवान्	_____	_____

धातु:	क्त	क्तवतु	कृत्या:	शतृ/शानच्
रभ्(१ आ.प.)	रब्ध:	_____	_____	रभमाण:
मुच्–मुञ्च् (६ उ.प.)	_____	_____	मोचनीय:	मुञ्चन्
ज्ञा (९ उ.प.)	ज्ञात:	ज्ञातवान्	_____	_____

धातु:	क्त	क्तवतु	कृत्या:	शतृ/शानच्
पा–पिब् (१ प.प.)	_____	_____	पेय:	पिबन्
प्र+विश् (६ प.प.)	प्रविष्ट:	_____	_____	प्रविशन्
वद् (१ प.प.)	_____	उदितवान्	वदनीय:	_____

10. जालरेखाचित्रं पूरयत ।

प्रश्न अ.

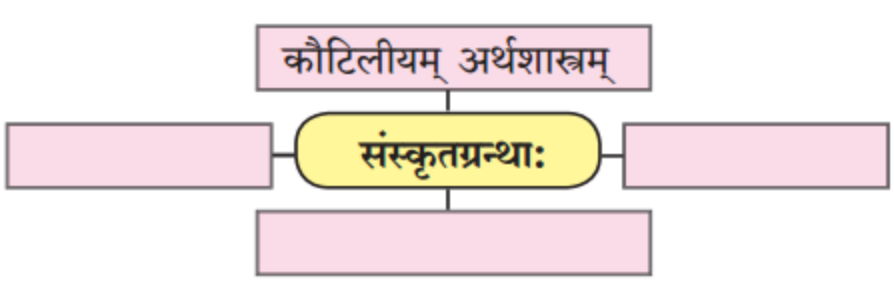

उत्तरम् :

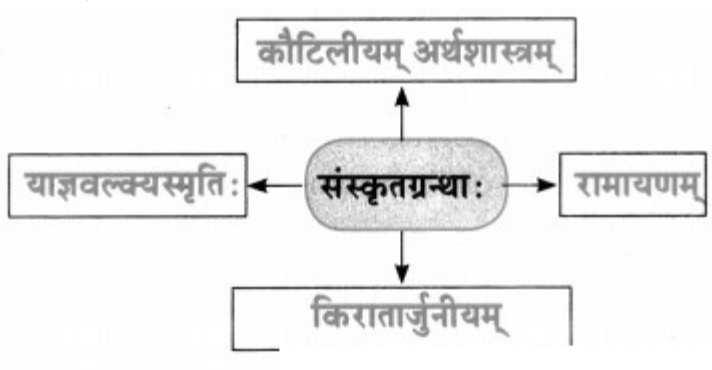

प्रश्न आ.

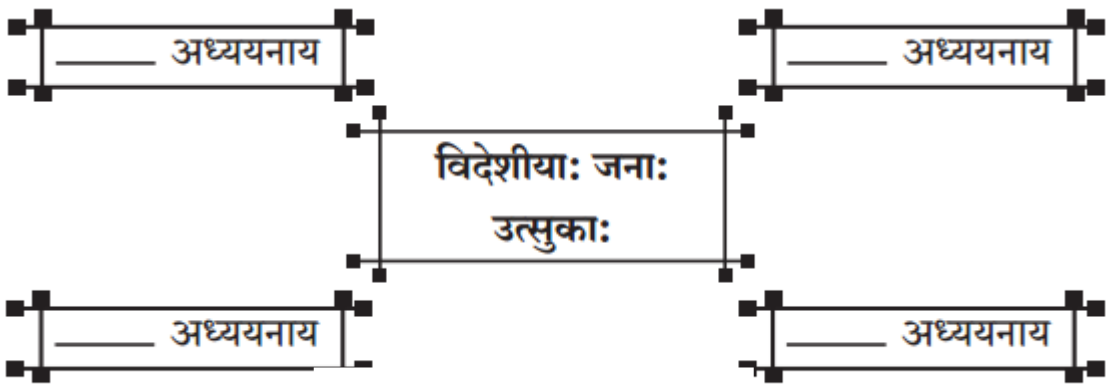

उत्तरम् :

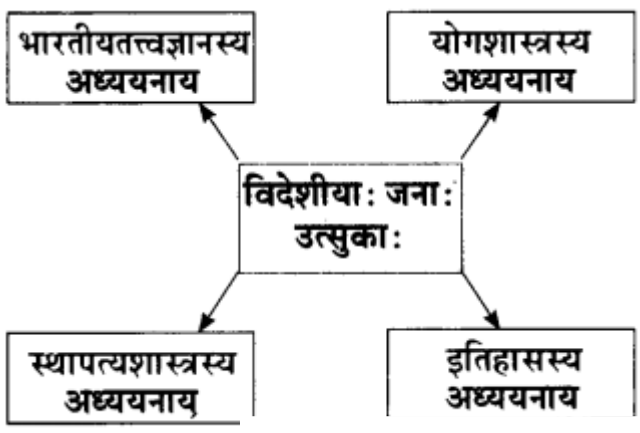

11. तालिकां पूरयत ।

प्रश्न 1.

तालिकां पूरयत ।

विश्वसंस्कृतपरिषदि सहभागिन: जना:	
समीर:	_____
_____	रसायनशास्त्रच्छात्र:
लीना	_____
_____	पार्श्वनिवेदिका

उत्तरम् :

विश्वसंस्कृतपरिषदि सहभागिन: जना:	
समीर:	सङ्गणक-अभियान्त्रिकीच्छात्र:
प्रसाद:	रसायनशास्त्रच्छात्र:
लीना	भारतीयभाषाविश्लेषिका
तनुजा	पार्श्वनिवेदिका

Sanskrit Amod Class 10 Textbook Solutions Chapter 14 प्रतिपदं संस्कृतम् Additional Important Questions and Answers

अवबोधनम् ।

उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

प्रश्न 1.

1. ..... प्रतीक्षालयः । (विमानतलस्य / रेलस्थानकस्य)
2. ..... समीपे सुभाषितसङ्ग्रहं दृष्ट्वा मया चिन्तितम्। (भवत्यै / भवत्याः)
3. ..... अवगतम्। (मया / अहम्)
4. अहं ..... स्नातकः । (विज्ञानशाखायाः/ वाणिज्यशाखायाः)

5. कौटिलीयम् अर्थशास्त्रम्, ... आदीनां ग्रन्थानाम् अध्ययन साहाय्यकरं भवेत्। (मनुस्मृतिः / याज्ञवल्क्यस्मृतिः)

उत्तरम् :

1. विमानतलस्य
2. भवत्याः
3. मया
4. वाणिज्यशाखाया :
5. याज्ञवल्क्यस्मृतिः

प्रश्न 2.

1. पृष्ठतः ..... युवका: गोष्ठिषु रताः। (कश्मन / केचन)
2. भवानपि परिषनिमित्तं .....प्रस्थितः । (विदेशं / विदेशे)
3. छात्रा: संस्कृतं पठितुं . । (शक्नोति / शक्नुवन्ति)
4. एते सर्वेऽपि ..... सहभागिनः । (परिषदि / कार्यशालायां)

उत्तरम् :

1. केचन
2. विदेश
3. शक्नुवन्ति
4. परिषदि

प्रश्न 3.
समीर: विदेशं प्रस्थितः यतः
(अ) विश्वसंस्कृतपरिषदि स: निमन्त्रितः।
(ब) स: मित्रैः सह विदेशदर्शनं कर्तुम् इच्छति।
उत्तरम् :
(अ) विश्वसंस्कृतपरिषदि स: निमन्त्रितः।

कः कं वदति।

1. अस्य पुस्तकस्य मम कार्यक्षेत्रेण सह सम्बन्धः अस्ति।
2. अनेन काव्यमाध्यमेन विषयप्रवेश: सुगमः भवति।
3. अहं वाणिज्यशाखायाः सातकः।
4. अहं संस्कृतग्रन्थानाम् अध्ययने यत्नं करोमि।

उत्तरम् :

1. महोदया महोदयं वदति।
2. महोदया महोदयं वदति।
3. महोदय: महोदयां वदति।
4. महोदय: महोदयां वदति।

जालरेखाचित्रं पूरयत ।

AllGuideSite :
Digvijay
Arjun

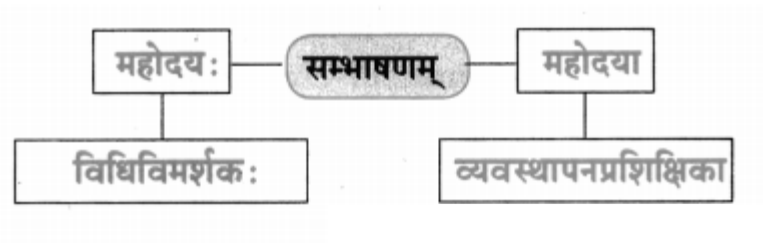

पूर्णवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न 1.
एषः संवादः कुत्र अभवत्?
उत्तरम् :
एषः संवादः विमानतलस्य प्रतीक्षालये अभवत्।

प्रश्न 2.
महोदयः कस्याः शाखायाः स्नातकः?
उत्तरम् :
महोदयः वाणिज्यशाखायाः स्नातकः ।

प्रश्न 3.
महोदयः केन रूपेण कार्यं करोति?
उत्तरम् :
महोदयः विधिविमर्शकरूपेण कार्यं करोति।

प्रश्न 4.
एषः गद्यांशः कस्मात् पाठात् उद्धृतः?
उत्तरम् :
एषः गद्यांशः 'प्रतिपदं संस्कृतम्' अस्मात् पाठात् उद्धृतः।

वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् / असत्यम् इति लिखत।

प्रश्न 1.

1. महोदया 'सूक्तिसुधा' नाम पुस्तकं पठति।
2. महोदया विधिविमर्शकरूपेण कार्यं करोति।
3. महोदयः विधिविमर्शकरूपेण कार्यं करोति।

उत्तरम् :

1. असत्यम्।
2. असत्यम्।
3. सत्यम्।

शब्दज्ञानम् ।

सन्धिविग्रहः

1. पुनरेकवारम् - पुनः + एकवारम्।
2. तदपि - तत् + अपि।

3. तदनुसृत्य - तत् + अनुसृत्य।
4. इत्येतानि - इति + एतानि।
5. विश्वसंस्कृतपरिषन्निमित्तम् - विश्वसंस्कृतपरिषद् + निमित्तम्।
6. संस्कृतमपि - सर्वे + अपि।
7. नमस्ते - नमः + ते।
8. अहमपि - अहम् + अपि।
9. भवेदिति - भवेत् + इति।
10. नैव - न + एव।
11. सत्यमेव - सत्यम् + एव।

त्वान्त-ल्यबन्त-तुमन्त-अव्ययानि।

त्वान्त अव्यय धातु + त्वा/ध्वा / ट्वा /वा / इत्वा / अयित्वा	ल्यबन्त अव्यय उपसर्ग + थातु + धातु + य / त्य	तुमन्त अव्यय तुम् / धुम् / टुम् / दुम् इतुम् / अयितुम्
दृष्ट्वा	उपविश्य, अनुसृत्य, उपगम्य, अधिकृत्य	पठितुम, वक्तुम्, प्रस्तोतुम्

विभक्त्यन्तरूपाणि।

- द्वितीया - आनन्दम्, पुस्तकम्, संस्कृतम्, एतम्, सुभाषितसङ्ग्रहम्, कार्यम्, अध्ययनम्, यत्नम्।
- तृतीया - सुखेन, तया, मया, कार्यक्षेत्रेण, प्रशिक्षिकारूपेण, अनेन,काव्यमाध्यमेन,जनैः,विधिविमर्शकरूपेण, गुरुभिः,विश्लेषिकारूपेण, पठनेन, तेन, सम्पादकरूपेण, अस्माभिः, अनेन, प्रकारेण।
- पञ्चमी - शालायाः, स्यूतात्, मया, संस्कृतभाषया।
- षष्ठी - विमानतलस्य, यात्रायाः, कॉफिपानस्य, पुस्तकस्य, भवत्याः, अस्य, पुस्तकस्य, व्यवस्थापनशास्वस्य, संस्कृतभाषायाः, संस्कृतकाव्यादीनाम्, वाणिज्यशाखायाः, विधिशाखायाः, ग्रन्थानाम्, शास्वविषयकाणाम, संस्कृतग्रन्थानाम्, तयोः, भवतोः, संस्कृतस्य, विषयस्य, कलाशाखायाः मे, रसायनशास्त्रस्य, संस्कृतस्य, भाषाणाम्, मे, श्लोकादीनां शब्दोच्चारणस्य, भरतमुनेः, नाट्यशास्त्रस्य भारतीयविद्यायाः, शास्त्राणाम, संस्कृततज्ज्ञानाम, मम, तस्य।
- सप्तमी - मुखपृष्ठे, कस्मिन्, क्षेत्रे, रघुवंश-इत्यादिषु, येषु, बहुराष्ट्रियसंस्थायाम, अध्ययने, गोष्ठिषु, तेषु, संवादे, मानव्यविद्याविभागे, परिषदि, तन्त्रज्ञानसंस्थायाम, महाविद्यालये, शालायाम्, सॉफ्टवेअरक्षेत्रे, विश्लेषणे, अभिनये, निवेदने कलाक्षेत्रे, अस्मासु, विदेशेषु, शालायाम, यस्मिन्, कस्मिन्, क्षेत्रे।

विशेषण - विशेष्य - सम्बन्धः ।

विशेषणम्	विशेष्यम्
दृष्टान्तसहितानि	मूलतत्त्वानि
खण्डितम्	संस्कृताध्ययनम्
साहाय्यकरम्	अध्ययनम्
रताः	युवकः
श्रुतः	सन्दर्भः
लिखिताः	ग्रन्थाः
उत्तमः	अभ्यास:

लकारं लिखत।

AllGuideSite :

Digvijay

Arjun

प्रश्न 1.

1. केचन जना: यात्रायाः आरम्भार्थं प्रतीक्षन्ते।
2. ग्रन्थानाम् अध्ययनं साहाय्यकरं भवेत्।
3. स्यूतात् किमपि संस्कृतपुस्तकं दर्शयति।

उत्तरम् :

1. लट्लकार:
2. विधिलिङ्लकार:
3. लट्लकार:

प्रश्ननिर्माणं कुरुत।

प्रश्न 1.
पुस्तकस्य मुखपृष्ठे संस्कृत-सूक्ति-सङ्ग्रहः इति शीर्षकं वर्तते।
उत्तरम् :
पुस्तकस्य मुखपृष्ठे किं शीर्षकं वर्तते?

प्रश्न 2.
काव्यमाध्यमेन विषयप्रवेश: सुगमः भवति।
उत्तरम् :
केन विषयप्रवेश: सुगमः भवति?

प्रश्न 3.
स्यूतात् संस्कृतपुस्तकं दर्शयति।
उत्तरम् :
कस्मात् संस्कृतपुस्तकं दर्शयति?

पृथक्करणम् ।

क्रमेण योजयत।

प्रश्न 1.

1. महाजनस्य महिलां पृच्छा।
2. एकस्या: महोदयाया: आगमनम्।
3. महिलायाः पुस्तकपठनम्।
4. जनानां यात्राया: आरम्भार्थं प्रतीक्षा।

उत्तरम् :

1. जनानां यात्रायाः आरम्भा प्रतीक्षा।
2. एकस्याः महोदयायाः आगमनम्।
3. महिलायाः पुस्तकपठनम्।
4. महाजनस्य महिला पृच्छा।

ककं वदति ।

प्रश्न 1.
1. परं कीदृशी एषा विश्वसंस्कृतपरिषद्?
2. अहं रसायनशास्त्रस्य छात्रः।
उत्तरम् :
1. महोदयः समीरं वदति ।
2. प्रसादः महोदयं महोदयां च वदति।

पूर्णवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न 1.
कः सङ्गणकअभियान्त्रिकी-विषयस्य छात्र:?
उत्तरम् :
समीर: सङ्गणकअभियान्त्रिकी-विषयस्य छात्रः।

प्रश्न 2.
समीर: किमर्थं परिषदि निमन्त्रितः?
उत्तरम् :
समीर: शोधनिबन्धं प्रस्तोतुं परिषदि निमन्त्रितः।

वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत।

प्रश्न 1.
1. अष्टाध्यायी इति नाट्यशास्त्रविषयक ग्रन्थः अस्ति।
2. प्रसादः रसायनशास्त्रस्य छात्रः।
उत्तरम् :
1. असत्यम्।
2. सत्यम्।

उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

प्रश्न 1.

1. केचन भरतमुनेः ..... अध्ययनं कुर्वन्ति। (नाट्यशास्त्रस्य / व्याकरणशास्त्रस्य)
2. अस्माभिः संस्कृतस्य अध्ययनं ..... कृतम्। (शाला / शालायां)
3. वयं वृत्त्यर्थं कार्यरताः ..... (स्याम् / स्याम)

उत्तरम् :

1. नाट्यशास्त्रस्य
2. शालायां
3. स्वाम

पूर्णवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न 1.
लीना केन रूपेण कार्य करोति?
उत्तरम् :
लीना भारतीयभाषाविश्लेषिकारूपेण कार्य करोति।

प्रश्न 2.
कस्य सुहृद् आशयसम्पादकरूपेण कार्यरतः?
उत्तरम् :
समीरस्य सुहृद् आशयसम्पादकरूपेण कार्यरतः।

वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् / असत्यम् इति लिखत।

प्रश्न 1.

1. संस्कृतस्य ज्ञानम् आधुनिकभारतीयभाषाणां विश्लेषणे अतीव साहाय्यकरं भवति।
2. पार्थनिवेदनम् इति लीनाया; व्यवसायः।
3. गणितज्ञानम् अस्मत्कृते विशेषार्हता भवति।

उत्तरम् :

1. सत्यम्।
2. असत्यम्।
3. असत्यम्।

(घ) प्रश्ननिर्माणं कुरुत।

प्रश्न 1.
लीना भारतीयभाषाविश्लेषिकारूपेण कार्य करोति।
उत्तरम् :
लीना केन रूपेण कार्य करोति?

प्रश्न 2.
पार्शनिवेदनम् इति तनुजाया: व्यवसायः ।
उत्तरम् :
पार्शनिवेदनम् इति कस्या: व्यवसाय:?

प्रश्न 3.
विदेशेषु नैके जना: भारतीयविद्यायाः अध्ययनाय उत्सुकाः।
उत्तरम् :
विदेशेषु नैके जनाः किमर्थम् उत्सुका:?

भाषाभ्यासः

(क) समानार्थकशब्दाः

- सुहृद् - वयस्यः, स्निग्धः, सवयाः, मित्रम्, सखा।
- छात्रः - विद्यार्थी, शिष्यः ।

(ख) विरुद्धार्थकशब्दाः

- खण्डितम् × अखण्डितम्।
- वर्धत × घटते।

(ग) वाच्यपरिवर्तनं कुरुत।

प्रश्न 1.
एषा पद्धतिः मया स्वीकृता।
उत्तरम् :
एतां पद्धतिम् अहं स्वीकृतवती।

प्रश्न 2.
अस्माभिः संस्कृतस्य अध्ययनं कृतम्।
उत्तरम् :
वयं संस्कृतस्य अध्ययनं कृतवन्तः ।

(च) 'भवान्'/'भवती' स्थाने 'त्वं' योजयत।

प्रश्न 1.
अपि भवान् संस्कृतस्य छात्रः भवति?
उत्तरम् :
अपि त्वं संस्कृतस्य छात्रः भवसि?

(झ) णिजन्तं निष्कासयत।

प्रश्न 1.
भवती छात्रान् संस्कृतं पाठयति ।
उत्तरम् :
छात्रा: संस्कृतं पठन्ति।

प्रश्न 2.
महोदय: मां पुस्तकं दर्शयति।
उत्तरम् :
अहं पुस्तकं पश्यामि।

(ब) वाक्यं शुद्धं कुरुत।

प्रश्न 1.
भवत्या समीपे सुभाषितसङ्ग्रहं दृष्ट्वा मया चिन्तितम्।
उत्तरम् :
भवत्या: समीपे सुभाषितसङ्ग्रहं दृष्ट्वा मया चिन्तितम्।

प्रश्न 2.
तदर्थं काश्चन दूरचित्रवाहिन्या अपि सन्ति।
उत्तरम् :
तदर्थं काश्चन दूरचित्रवाहिन्य: अपि सन्ति।

अमरकोषात् शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

प्रश्न 1.
मम सुहृद् आशयसम्पादकरूपेण तत्र कार्यरतः।

AllGuideSite :

Digvijay

Arjun

उत्तरम् :

मम वयस्यः / स्निग्धः / सवयाः / मित्रम् / सखा आशयसम्पादकरूपेण तत्र कार्यरतः।

समासाः

समस्तपदम्	अर्थः	समासविग्रहः	समासनाम
प्रतीक्षालयः	room for waiting	प्रतीक्षायै आलयः।	चतुर्थी तत्पुरुष समास
निद्रामग्नः	engrossed in sleep	निद्रायां मग्नः।	सप्तमी तत्पुरुष समास
समीपस्थः	standing nearby	समीपे तिष्ठति इति।	उपपद तत्पुरुष समास
सुभाषितसङ्ग्रहः	collection of verses	सुभाषितानां सङ्ग्रहः।	षष्ठी तत्पुरुष समास
महाकाव्यम्	epic poetry	महत् काव्यम्।	कर्मधारय समास
महाविद्यालयः	college	महान् विद्यालयः।	कर्मधारय समास
भरतमुनिः	sage named	भरतः नाम मुनिः।	कर्मधारय समास
विशेषार्हता	special qualification	विशेषा अर्हता।	कर्मधारय समास

प्रतिपदं संस्कृतम् Summary in Marathi and English

प्रस्तावना :

जगातील सर्वात प्राचीन असलेली आपली संस्कृतभाषा देववाणी, ज्ञानभाषा अशा शब्दांत गौरविली जाते. परंतु ही प्राचीन भाषा 21व्या शतकात कशी उपयोगी पडेल? त्याच्या अध्ययनाने काय फायदा होईल? त्यातून उपजीविका प्राप्त करता येईल का? अनेक प्रश्न आपल्या मनात असतात.

आपल्या पाठ्यपुस्तकाच्या मुखपृष्ठावर तसेच मलपृष्ठावर संस्कृतभाषेचा प्रवास, त्यातील साहित्याचा इतिहास आणि आजच्या युगात संस्कृतभाषा कशी उपयुक्त ठरते हे अत्यंत उत्तमरीत्या चित्रित केले आहे. विविध शास्त्रांवर आधारीत प्राचीन ग्रंथसंपदा काळ आणि स्थळाच्या पलीकडे उपयुक्त ठरते.

'प्रतिपदं संस्कृतम्' हा सार्वजनिक ठिकाणी घडलेला एक संवाद असून संस्कृतभाषा ही केवळ घोकंपट्टी करून केवळ परीक्षेत जास्त गुण मिळवण्याचे साधन नसून यशस्वी आयुष्यासाठी पदोपदी आपल्याला सहकार्य व मार्गदर्शन करते.

Sanskrit is the most ancient language in the world and is honoured as language of gods and language of knowledge. But will this ancient language be useful in 21" century? What would be use of studying it? Can one earn livelihood through it? Such questions rise in our minds.

The cover-pages of our text-book perfectly portrays the journey of Sanskrit language, its literature and how it is beneficial even in today's world. The ancient treatises depicting various sciences are helpful beyond time and space.

'प्रतिपदं संस्कृतम्' is a dialogue in a public place. It subtly brings out that the Sanskrit language is not just worth mugging up to get maximum marks in the examinations, but also helps and guides us at every step of our life.

परिच्छेदः 1

संवादस्थलम् ..... संस्कृतपुस्तकं दर्शयति।

अनुवादः

(संभाषणाचे ठिकाण - विमानतळावरील प्रतीक्षालय.) काही प्रवासी प्रवास सुरू होण्याची वाट पाहत आहेत.

काही सुखाने (आरामात) झोपले आहेत.
काहीजण कॉफीचा आस्वाद घेत आहेत.
एक महिला तेथे पोहोचते.
ती बसून कोणतेतरी पुस्तक वाचू लागते. पुस्तकाच्या मुखपृष्ठावर 'संस्कृत-सूक्ति-सङ्ग्रह' असे नाव आहे. ते पाहून जवळच असलेले एक सद्गृहस्थ तिच्यासोबत संभाषण सुरू करतात.
गृहस्थ : आपण संस्कृत शिकवता का?
महिला : (हसून) नाही हो.
गृहस्थ : आपल्याजवळ हा सुभाषितसंग्रह पाहून मला तसे वाटले.
महिला : जरी मी संस्कृत शिकवत नसले, तरी या पुस्तकाचा माझ्या कार्यक्षेत्राशी संबंध आहे.
गृहस्थ : असे होय? कोणत्या क्षेत्रात कार्यरत आहात आपण?
महिला : मी व्यवस्थापन प्रशिक्षिका म्हणून कार्यरत आहे. मला माहीत आहे की, रामायण, महाभारत, किरातार्जुनीय, रघुवंश इ. ग्रंथांमध्ये अनेक श्लोक आहेत ज्यामध्ये व्यवस्थापनाचे मूलमंत्र सोदाहरण सांगितले आहेत. काव्याच्या माध्यमातून विषय समजण्यास सोपा होतो.
मी या पद्धतीचा स्वीकार केला आणि सर्वांना ते आवडले म्हणूनच मी संस्कृतभाषा व संस्कृत साहित्याचा पुनः अभ्यास सुरू केला.
गृहस्थ : आश्चर्य आहे! माझा संस्कृतचा अभ्यास शाळेनंतर थांबला होता. हल्लीच तो (अभ्यास) परत सुरू केला आहे.
महिला : कसे काय?
गृहस्थ : खरेतर मी वाणिज्य शाखेचा पदवीधर आहे. विधिशाखेची पदवीसुद्धा मी प्राप्त केली आहे. सध्या बहुराष्ट्रीय संस्थेत विधिविषयक सल्लागार म्हणून मी कार्यरत आहे. माझ्या गुरुंनी सांगितले आहे की, कौटिलीय अर्थशास्त्र, याज्ञवल्क्यस्मृति इ. ग्रंथांचे अध्ययन त्यासाठी उपयुक्त ठरेल, म्हणूनच शास्त्रीय संस्कृत ग्रंथांचा अभ्यास करण्याचा मी प्रयत्न करीत आहे.
(पिशवीतील कोणतेतरी संस्कृत पुस्तक दाखवतात.)

(Place of the conversation-waiting lounge of the airport) A few travelers are waiting for their journey to begin.
Few are fast asleep. Few are enjoying coffee. A lady comes there. Having seated she starts reading a certain book. There is the title 'संस्कृत-सूक्ति -सङ्ग्रह' on the coverpage of the book. Seeing that, a gentleman sitting nearby started talking to her.
Gentleman: Does the respected lady teach Sanskrit?
Lady : (smiling) Not indeed.
Gentleman: I thought so looking at this collection of the verses with you.
Lady: Oh! Even though I don't teach Sanskrit, this book is related to my working field.
Gentleman: Is that so? Which field do you work in?
Lady: I work as a management trainer. learnt that there are many verses in रामायण, महाभारत, किरातार्जुनीय, रघुवंश, etc. in which basic principles of management are mentioned with examples. Understanding of the subject becomes easy through poetry. I accepted this method and everyone liked it. Therefore I started studying Sanskrit language and Sanskrit literature once again.
Gentleman: How surprising! My Sanskrit studies were stopped after school. I have started it again recently.
Lady: How come?'
Gentleman: Actually I am a commerce graduate. I have also obtained a degree in law. Currently, I am working as a legal advisor in a multinational company. My mentors have told that study of treatises like कौटिलीय अर्थशास्त्र,याज्ञवल्क्य - स्मृति ete would be helpful for it. Hence, now I am trying to study scientific Sanskrit treaties. (shows some Sanskrit book from the bag.)

परिच्छेदः 2

तयोः पृष्ठतः ..... अधुना अवगच्छामि।

AllGuideSite :

Digvijay

Arjun

अनुवाद:

(त्यांच्या जवळच काही तरुण मुले गप्पांत रमली होती. प्रसाद, समीर, लीना व तनुजा एकमेकांचे मित्र आहेत. त्यापैकी एकजण ते पुस्तक पाहून महोदयांजवळ येऊन म्हणतो)
समीर : महोदय, आपल्या संभाषणात मी संस्कृतचा संदर्भ ऐकला आपणसुद्धा जागतिक संस्कृत परिषदेसाठी परदेशी निघाला आहात का?
गृहस्थ : नाही खरं तर. परंतु ही कसली जागतिक संस्कृत परिषद? तुम्ही संस्कृतचे विद्यार्थी आहात का?
समीर : होय. मी आय.आय.टी. म्हणजेच भारतीय प्रौद्योगिकी संस्थेमध्ये संगणक अभियांत्रिकीचा विद्यार्थी आहे. तिथे विद्यार्थी संस्कृतसुद्धा शिकू शकतात.
तिथे मानव्यविद्या विभागात व्याकरणशास्त्रावर आधारित अष्टाध्यायी हा ग्रंथ शिकवला जातो. मी संस्कृत व्याकरण व संगणकशास्त्र या विषयांना अनुसरून संशोधन करीत आहे. त्यासंबंधीचा शोधनिबंध सादर करण्यासाठी मला परिषदेत निमंत्रित करण्यात आले आहे.
महिला : काय आश्चर्य आहे.
तंत्रज्ञान संस्थेमध्ये?
संस्कृतचा अभ्यास?
गृहस्थ : केवळ कलाशाखेचे विद्यार्थी महाविद्यालयात संस्कृत शिकतात असे मी समजत होतो.
समीर : थांबा जरा.
तर मग नक्कीच माझ्या मित्रांशी भेट घडवतो.
हे सगळे सुद्धा परिषदेत सहभाग घेणार आहेत.
प्रसाद : (पुढे येऊन) नमस्कार.
मी रसायनशास्त्राचा विद्यार्थी आहे.
'प्राचीन भारतीय रसायनशास्त्र' हा माझ्या संशोधनाचा विषय आहे. त्याविषयीचे ग्रंथ संस्कृतभाषेत लिहिलेले आहेत. शाळेत जो संस्कृतचा अभ्यास केला, त्याचे महत्त्व मला आता समजले.

(Few youngsters behind them are engrossed in chatting. प्रसाद, समीर, लीना and तनुजा are friends of each other. One of them approaches the gentleman seeing that book and says.)
समीर: Sir, I heard the reference of Sanskrit in your conversation. Are you too going abroad for World Sanskrit Conference?
Gentleman: Not indeed. But what is this World Sanskrit Conference? Are you a student of Sanskrit?
समीर: Yes. I am a student of computer engineering in IIT.i.e Indian Institute of Technology. There, students can study Sanskrit too. There the grammar-based treatise अष्टाध्यायी is taught in the department of humanities. I am doing a research-based on Sanskrit grammar and computer science. I am invited for the conference to present a research paper about it.
Lady: How surprising!
In technical institute?
Studies of Sanskrit ?
Gentleman: I thought only the students of Arts stream study Sanskrit in college.
समीर: Wait for a while. Then, I will surely introduce my friends. Even they are the participants in the conference.
प्रसाद : (Coming forward) Hello.
I am a student of Chemistry. 'Ancient Indian Chemistry' is my field of research. There are treatises written on that subject in Sanskrit language. Now I understood the usefulness of studying Sanskrit in School.

परिच्छेदः 3

अहमपि ..... विशेषार्हता भवति।

अनुवादः

लीना : मीसुद्धा भाषाशास्त्राचा अभ्यास करुन बंगळुरु येथे सॉफ्टवेअर क्षेत्रात भारतीय भाषा विश्लेषिका म्हणून कार्यरत आहे. माझा अनुभव आहे की, संस्कृतचे ज्ञान आधुनिक भारतीय भाषांचे विश्लेषण करताना अत्यंत उपयोगी पडते.
तनुजा : माझे निवेदनाचे काम आहे. संस्कृत श्लोकांच्या पठनामुळे शब्दोच्चारणाचा उत्तम सराव होतो. त्यामुळे अभिनय व निवेदनातील प्रभाव वाढतो. सध्या कलाक्षेत्रात कार्यरत असणारे आमच्यापैकी काहीजण भरतमुनींच्या नाट्यशास्त्राचा अभ्यास करत आहोत.
समीर : अहो, परदेशीसुद्धा अनेक लोक भारतीय तत्त्वज्ञान, योगशास्त्र, इतिहास, स्थापत्यशास्त्र इ. भारतीयशास्त्रांचा अभ्यास करण्यास उत्सुक आहेत, त्यासाठी अनेक दूरचित्रवाहिन्यासुद्धा आहेत. तिथे संस्कृत तज्ज्ञांची आवश्यकता असते. माझा मित्र आशय संपादक म्हणून तिथे काम करतो.
महिला : आम्ही शाळेत संस्कृत शिकलो. परंतु त्याचा अशाप्रकारे उपयोग होईल असा कधी विचारच केला नाही.
गृहस्थ : खरे आहे. लीना : ज्या कोणत्या क्षेत्रात आपण उपजीविकेसाठी कार्यरत आहोत, तिथे संस्कृतचे ज्ञान आपल्यासाठी विशेष पात्रता ठरते.

लीना : After studying linguistics, I work as an Indian language analyst in the field of software in Bengaluru. It is my experience that knowledge of Sanskrit is very helpful for analyzing modern Indian languages.
तनुजा : My job is of anchoring. Pronunciation of words is practised well by reciting Sanskrit verses, etc. It enhances the impact in acting and anchoring. Few of us working in the field of performing arts are now studying sage भरत's नाट्यशास्त्र.
समीर : Oh, many people in foreign countries too are curios to study Indian sciences like Indian Philosophy, योगशास्त्र, history, architecture, etc. There are certain TV channels for the same. Sanskrit experts are required there. My friend works there as the content editor.
Lady: We studied Sanskrit in school. But we never thought that it can be utilized in this way.
Gentleman: True indeed.
लीना: Knowledge of Sanskrit is a special qualification for us in whichever field we are working for livelihood.

शब्दार्थाः

1. स्नातक: - graduate – पदवीधर
2. मूलतत्त्वानि - basic principles – मूळ तत्त्व
3. दृष्टान्तसहितानि - along with examples – सोदाहरण
4. विधिविमर्शक- रूपेण - as a legal advisor – विधिविषयक सल्लागार म्हणून
5. व्यवस्थापन - as a management – व्यवस्थापन प्रशिक्षिका
6. प्रशिक्षिकारूपेण - trainer – रुपाने
7. वाणिज्य शाखाया: - of commerce stream – वाणिज्य शाखेचे
8. विधिशाखायाः - of law stream – विधिविषयक
9. बहुराष्ट्रीय - in a multinational – बहुराष्ट्रीय संस्थेमध्ये
10. संस्थायाम् - company
11. विश्वसंस्कृत - World Sanskrit – जागतिक संस्कृत
12. परिषद् - Conference – परिषद
13. अभियान्त्रिकी - engineering – अभियांत्रिकी
14. रसायनशास्वस्य - of chemistry – रसायनशास्त्राचा
15. मानव्यविद्या - in the department – मानव्यविद्या
16. विभागे - of humanities – विभागामध्ये
17. प्रस्तोतुम् - to present – प्रस्तुत करण्यासाठी
18. गोष्ठिषु रताः - engrossed in chatting – गप्पांत रमलेले
19. आशयसम्पादकः - content editor – आशय संपादक
20. भारतीयभाषा - Indian language – भारतीयभाषा विश्लेषिका

21.विश्लेषिका - analyst
22.विशेषार्हता - special qualification – विशेष पात्रता
23.भाषाशास्त्रम् - linguistics – भाषाशास्त्र
24.पार्शनिवेदनम् - anchoring – निवेदन
25.उपयोजनम् - utilisation – उपयोग
26.अधीत्य - having studied – शिकून
27.वृत्त्यर्थम् - for livelihood – उपजीविकेसाठी

AllGuideSite